كۆمێدیا یان گاڵتە جاڕی؟..
حەیدەر عەبدولڕەحمان

زۆرێك لەپسپۆرە دەروونیەكان وای بۆ دەچن كە پێكەنین وەك دیاردەیەكی دەروونی و كۆمەڵایەتی، كاریگەری خۆی هەیە لەسەر ژیانی تاك و كۆمەڵگا، بەڵام لەشانۆو سینەمادا ئامانجێكی فرەوانتر لە خۆی هەڵدەگرێ و وروژاندنی پێكەنین بەئامانجی ئاراستەكردنی ڕەخنەیە بۆ نالۆژیكیەتی هەڵوێستەكان .

بۆیە كۆمێدیای ئامانج دار رۆڵی چاككردنەوەی هەڵە كۆمەڵایەتیەكان دەگێڕێت لەرێگەی وروژاندن و نیشاندانیان، چونكە كاتێ بینەر هەڵەكانی خۆی بەچاوی خۆی دەبینێ و خۆی بە هەڵوێستە نالۆژیكییەكانی خۆی پێ دەكەنێ، ئەو كاتە پێكەنین دەبێتە فەلسەفەیەكی مرۆیی لەپێناو چاكسازی كۆمەڵایەتی.

بەگشتی پێكەنین لە فەلسەفەدا وەك حاڵەتێكی سایكۆلۆژی سەیر دەكرێت، بۆ ڕەواندنەوەی بارگرانیەكی دەروونی، بە تایبەت لەو كاتانەی مر□ق ل□ژێر فشارێكی زۆری نا ئارامی پەنا بۆ پێكەنین دەبات، بۆ بەدەستهێنانی جۆرێك لەهاوسەنگی و ئارامی دەروونی.

فەیلەسوفی فەڕەنسی (بێرگسۆن) كە ساڵی 1927 خەڵاتی نۆبلی بەدەست هێناوە بەتاكە فەیلەسوف دادەنرێت كە لە توێژینەوەكانیدا باسی لە كاریگەریەكانی پێكەنین كردووە لەسەر مر□ق، ب□ تایبەتیش لەو كاتانەی دەبێتە بینەرێك لەشانۆو سینەمادا، لەوێدا بیرگسۆن باس لەو ڕەگەزە بنەڕەتیەكانی پێكەنین و فەلسەفەی پێكەنین دەكات، بۆ ئەوەی پێكەنین ئامانجە گەورەكانی خۆی بپێكێنێ و دەست نیشانی هەموو ئەو خاڵانەی كردووە كە وادەكەن، ئەو بینەرە كاتەكانی خۆی لەشانۆو سینەمادا چۆن بەقازانجێكی زۆری سایكۆلۆژی و عەقلی قۆرخ بكات.

زۆر بەتێرو تەسەلیش باس لەنواندنی راستەقینەی كۆمێدیاو فۆرم و جولانەوەی ئەكتەرو دیمەنە نالۆژیكییەكانی دەكات، هەموو ئەوانەی خستۆتە ناو بەرگی كتێبێكی ناوازە بەناوی (پێكەنین وەك فەلسەفە) خۆ دەكرێت ئێمەی كوردیش بپرسین ئاخۆ تا چەند چەمكی پێكەنینەكەی (بێرگسۆن) لە نمایشی شانۆیی و سینەمای كۆمیدی ئێمەدا ڕەنگ دەداتەوە؟

كۆمێدیا بەچەمكە هونەری و فەلسەفی و ئایدۆلۆژییەكەیەوە، لای ئێمە لەگەڵ تێپەڕبوونی كات وردە وردە بەها گەورەكانی خۆی لەدەست دەدات و لە ئامانجە ڕاستەقینەكەی خۆی ڕووت دەكرێتەوە، بەشێوەیەك

بەرگێکی تری بازرگانی لەبەر دەکەن، کە نەیناسیتەوە نەزانیت ئامانج لەبوونی ئەو جۆرە بەناو کۆمەدیایە چیەو چ ئامانجێکی هەڵگرتووە.
کەچی ئەمەی کورد، لەڕابووردوودا لەڕووی کۆمەدیاوە، میراتێکی دەوڵەمەندمان بۆ بەجێ ماوە، بەشێکی زۆر لەئەکتەرانی ئەمە لەسەردەمی ئاڵتوونیەوە تا ئەم دواییەش کۆمەدیا شا دەماری شاکارەکانیان بووە، بەتایبەتە کۆمەدیای ڕەش ــ کە زۆر ئامانجی گەورەمان لە پەنایەوە گەیاندەتە هزری بینەرو مێشکمان پێی زوخاو داوەتەوە.
ناکرێت ئەوەی ئێستا لە هەندێ بەرهەم لە سینەماو شانۆی کوردی دا دەیبینین ناوی کۆمەدیایان لێ بنێین، بەڵکو ئەمەیان هونەرێکی گاڵتە جاڕیە کە تەنیا دوو ئامانجی بنەڕەتی هەڵگرتووە:
1. بەپێکەنین خستنی بینەر بەهەر فۆرمێك بێت .
2. لەبەرچاوگرتنی پرسە بازرگانیەکە لەژێر هەرناونیشانێك کە وەك بینەر ناوی دەنێیت.
ئەو کۆمەڵگایانەی کە بەدەست فشارە کۆمەڵایەتی یان سیاسیەکانەوە دەناڵێنن، ڕەنگە پاساوی قەبوڵ کردنیان بۆ گاڵتەجاڕەی ئەوە بێت کە ئەوان گاڵتەجاڕەی وەك ئامرازێك بزانن بۆ دەربازبوون لەواقیعێکی تاڵ.
وەك ئەوان دەڵێن گاڵتەجاڕەی جۆرێك لەکات بەسەربردن و ڕزگاربوون لەفشارەکان دابین دەکات.
لەبەرامبەردا شانۆی جدی، زۆرجار باس لەپرسە ئاڵۆزە کۆمەڵایەتی و سیاسیەکان دەکات، کە هەندێ جار هەندێ لەبینەران لەدەستی ڕادەکەن، چونکە نایانەوێ ڕووبەڕووی واقیعێکی تاڵ ببنەوە کە مەزاجیان تێك دەدات، یاخود نیگەرانیان دەکات.
لەهەندێ کۆمەڵگای وەك کۆمەڵگای ئێمە، خواست لەسەر کۆمیدیای گاڵتەجاڕەی لە زیادبووندایە، ئەمەش وایکردووە هەندێ لەبەرهەمهێنەران، ئەم ژانرەیان پێ باشتر بێت، چونکە بەپێوەرە بازرگانیەکە بۆ ئەوان قازانجی زیاترە.
لەڕووی هونەریشەوە نواندنی گاڵتەجاری جەخت لەسەر جولاندنی دەم و چاوو بایەخدان بە ئارایشت و جلوبەرگ و ڕەنگ دەکات، کەمتر پشت بەدیالۆگ و خیتابی شانۆیی دەبەستێت.
لەو کۆمەڵگایانەی کە هوشیاریی کۆمەڵایەتیان تێدا کەم دەبێتەوە، پێویست بوونیان بە شانۆو فیلمی جدیش لاواز دەبێت،
بەڵێ ئێستا خەریکە شانۆو فیلمی گاڵتە جاڕی بە قەوارەیەکی بەر فرەوان و بە فۆرمێکی تر دەگەڕێتەوە، کە تێیدا پرسە ماددییەکان دەخرێتە سەرووی هەموو شتێکەوە.

لای ئەوانە پرسیاری گرنگ ئەوەیە چۆن زۆرترین بینەر کۆ دەکەیتەوە؟ ژمارەی بینەرانت چەند دەبێت و فیلمەکەت چەند شارو وڵات دەکات؟

بەگشتی ئامانجە سەرەکییەکان لە نواندنی گاڵتەجاڕی لەم خاڵانەدا کۆ دەبێتەوە:

1. کات بەسەر بردن

زۆرجار ئامانج لای چینێك بینەری نا هوشیاریی شانۆیی چێژێکی ستاتیکی یا ئایدیۆلۆژی نییە بە چوونە شانۆ، بەڵکو تەنیا بەسەر بردنی کاتە، کە پێیان وایە بە پێکەنین و گاڵتەجاڕی پڕ بکرێتەوە.

ئەمە لەکاتێکا ئەو جۆرە نمایشە گاڵتەجاڕیانە ئاستی تێگەیشتنیان ئەوەندە نزم دەکەنەوە، کە بینەر پەیوەستی بەهیچ گرێیەك نەبێت بە بیرکردنەوە و بە ئاسانی کاتەکان تێپەڕێنێ.

بڕی ئەو بینەرە سادەیە لە بڕی نوخبەی شانۆیی یا بینەری هوشیاریی شانۆیی زۆرتر دەبێت و هەندە دەرهێنەر لاف و گزافی پێ لێ دەدەن گوایە نمایشەکانیان پڕن لەجەماوەر.

بەڵام هەرگیز ئەو بینەرە بازاڕییە پێوەر نییە بۆ سەرکەوتنی نمایش، جگە لەڕەنگدانەوەی ویستی ئەو جۆرە بینەرانە نەبێت بە کات بەسەر بردنی خۆرا، وەك فیلمەکەی ئەم دواییەی حاجی جادرو برادەرانی.

2.کوالیتی کار

ڕەنگە بەرهەمە جدی و ئاست بەرزەکان بینەرێکی بچووکتریان هەبێت، بەڵام چینێکی تایبەتمەندتری ئارەزوومەند بە شانۆ بۆ خۆیان ڕابکێشن.

لەوانەیە ئەم بەرهەمانە لە ڕووی دەق و ئاراستەکردن و نمایش و پەیام و ئایدیۆلۆژییەوە کوالیتێکی بەرزیان هەبێت، بەڵام مەرج نییە ژمارەیەکی زۆر بینەر بۆ خۆیان ڕابکێشن.

3.هۆکارە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان:

هەندێك جار بەرهەمە شانۆییەکان کە بینەرێکی زۆر ڕادەکێشن، پەیوەستن بە بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی، وەك کەمی تێچووی بلیت، یان بانگەشەیەکی بەرفراوانی میدیایی بۆ ڕاکێشانی بینەر، کە دوای بینینی بەرهەمەکە ئینجا تێ دەگەن، میدیا و پڕۆپاگەندە لەخشتەی بردوون، وەك فیلمەکەی کفن.

2. پێشبینی بەتاڵ

هەندێان لەبینەران بە هەڵسەنگاندنی بەرهەمێك پشت بە

بەرهەمی ڕابووردووی دەرهێنەرێك دەبەستن، كاریگەری لەسەر ئامادەبوونی بینەر دەبێت، کەچی ڕەنگە پێشبینییەکان لەسەر بنەمای ئەزموونەکانی ڕابووردوو دروست نەبێت و ڕوو بەڕووی حاڵەتێکی پەشیمان بوونەوە بێن، هەروا پێشبینی کردن لەسەر بەشداری پێ کردنی هەندێ ئەکتەری ناسراویش، دیسان هەر پێوەر نیە بۆ سەرکەوتن، ڕەنگە ئەکتەرەکانیش لە هەموو بەرهەمێکدا سەرکەوتوو نەبن.